

- *Bijna alle matig geïnteresseerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten kijken thuis frequent naar televisie, lezen vaak kranten en/of tijdschriften en luisteren frequent naar de radio. Bij de niet-geïnteresseerde non-participanten is dit veel minder het geval.*
© Moyan Brenn

In een eerdere bijdrage voor dit tijdschrift beschreven we de zes erfgoedprofielen die we binnen de Vlaamse bevolking van 18 jaar en ouder kunnen onderscheiden, alsook de wijze waarop ze tot stand kwamen.¹ Voor erfgoedwerkers is het misschien niet meteen duidelijk hoe ze met deze algemene indeling concreet aan de slag kunnen gaan (zie stuk over reflectienamiddag op pagina 50). Het blijft tenslotte een vrij abstracte clustering van zeven afzonderlijke interesse- en participatieclusters. In deze bijdrage worden daarom bepaalde aspecten van de afzonderlijke participatieprofielen verder uitgewerkt, om zo de Vlaamse erfgoedparticipanten achter deze profielen tastbaarder te maken. Dit doen we onder meer door dieper in te gaan op de participatiemotieven die met het deelnemen aan erfgoedactiviteiten gepaard gaan en op de participatiebelemmeringen die een (meer frequente) participatie in de weg staan. Daarnaast proberen we ook een tentatieve koppeling te maken met de bredere levensstijlsegmenten die Maya Caen in haar doctoraatsonderzoek onderscheidde en op basis waarvan CultuurNet Vlaanderen zijn doe-doos De blik op cultuur ontwikkelde.

TEKST Alexander Vander Stichele

But who are they anyway?

Een verdere inkleuring van de zes Vlaamse erfgoedprofielen

Bezoekmotieven

In het bevolkingsonderzoek dat peilde naar de erfgoedinteresse en -participatie van de Vlamingen, namen we voor een aantal types activiteiten extra vragen op over de bezoekmotieven die ervoor zorgen dat mensen bepaalde activiteiten bijwonen of bepaalde zaken bezoeken. We vroegen hen ook naar de belemmeringen die ervoor zorgen dat ze dit niet (vaker) doen. Op basis van het onderzoek en de praktijkervaring van Morris Hargreaves McIntyre (verder: MHM) stelden we een lijst van bezoekmotieven samen. Deze Britse cultuurconsulenten en *audience developers*/publieksontwikkelaars gaan ervan uit dat mensen verschillende intrinsieke motieven kunnen hebben om culturele activiteiten bij te wonen.² Ze gaan hierbij uit van vier basismotieven die ze omschrijven als sociale, intellectuele, emotionele en spirituele motieven. Net zoals bij de behoeftepiramide van Maslow kunnen deze motieven hiërarchisch geordend worden, waarbij eerst de meer basale motieven of participatiebehoeftes vervuld moeten worden vooraleer de andere aan bod komen. Onder elk van de vier basismotieven ressorteren meerdere specifieke motieven, gaande van de basale motieven om zich te ontspannen of andere mensen te ontmoeten tot meer specifieke motieven zoals bijvoorbeeld cognitieve of esthetische (zie figuur 1). Uit hun eigen ervaring en onderzoek blijkt inderdaad dat de meer basale bezoekmotieven breed gedeeld worden, terwijl de meer specifieke afhankelijk zijn van de vertrouwdheid met en de kennis over hetgeen mensen bezoeken of bijwonen (i.e. de specifieke hoeveelheid en vormen van cultureel kapitaal waarover men beschikt).

Wanneer we voor het bezoeken van uithuizig receptieve erfgoedactiviteiten of het bezoeken van tentoonstellingen nagaan wat de voornaamste motieven zijn, dan zien we eveneens duidelijke verschillen tussen de onderscheiden erfgoedprofielen. Zo neemt het interessemotief 'vanwege een sterke persoonlijke interesse' duidelijk aan belang toe naarmate de participatiefrequentie stijgt enerzijds en naargelang men een meer klassiek erfgoedprofiel heeft anderzijds. Het interessemotief is met andere woorden een veel belangrijker motief voor de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* (profiel 3) dan voor de *matig geïnteres-*

Morris Hargreaves McIntyre's Hierarchy of Visitor Engagement		Maslow's Hierarchy of Human Needs			
Spiritual	Escapism	Self-actualisation			
	Contemplation				
	Stimulate creativity				
Emotional	Aesthetic pleasure	Aesthetic			
	Awe and wonder				
	Moving	Cognitive	Esteem		
	Personal relevance				
	Experience the past				
	Nostalgia				
	Insight				
	Sense of cultural identity				
Intellectual	Acad/prof interest			Social	Social
	Hobby interest				
	Self-improvement				
	Stimulate children				
Social	Social interaction	Safety	Physiological		
	Entertainment				
	To see, to do				
	Inclusion, welcome				
	Access				
	Comfort, security, warmth				

■ Figuur 1 © Morris Hargreaves McIntyre

■ De sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten hebben de grootste kans zich bezig te houden met creatieve of artistieke hobby's. © Dave Han

■ De sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten hanteren doorgaans een strikter hoog/laag-onderscheid tot hetgeen aanvaardbaar is op cultureel gebied. Dit bleek onder meer ook al uit hun sterke gerichtheid op onder andere beeldende kunst en architectuur wat betreft het tentoonstellingsbezoek. © Patrick Mercier

seerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten (profiel 2) en voor de sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten (profiel 5) dan voor de sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten (profiel 4). De sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten (profiel 6) torenen daar dan nog eens bovenuit. Voor dit laatste profiel is het interessemotief, net als voor de sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten trouwens het allerbelangrijkste participatiemotief.

Eenzelfde vaststelling als voor het interesse-motief geldt min of meer voor het esthetisch motief 'omdat ik graag mooie dingen zie'. Daarnaast zien we ook dat de meer basale bezoeker-motieven zoals 'er eens gezellig uit zijn', 'zich goed kunnen ontspannen' en 'graag onder de mensen komen' belangrijker zijn voor de meer volksculturele profielen dan voor de meer klassieke. Alhoewel deze laatste ook wel belang hechten aan dergelijke motieven is dit toch een stuk minder. Zij hechten in tegenstelling tot de meer volksculturele profielen wel meer belang aan cognitieve en meer spirituele motieven zoals 'om meer over het verleden te weten te komen' of 'omdat het mij intellectueel of creatief prikkelt en stimuleert'. Het belang van andere motieven varieert meer tussen de profielen onderling.

Inzicht in de verschillende participatie- of bezoeker-motieven en de wijze waarop ze verschillen naargelang het doelpubliek kan helpen om uw activiteiten vorm te geven en de communicatie hieromtrent veel gericht te voeren, maar ook om het bredere kader waarin het bezoek plaatsvindt te herdenken. Het is immers belangrijk dat ieder (potentieel) doelpubliek zich aangesproken weet en er mag van uitgaan dat zijn specifieke verwachtingen met betrekking tot de activiteit (bv: mensen ontmoeten, iets bijleren, ontroerd worden ...) ingelost zullen worden. Aangezien de verschillende bezoeker-motieven gepaard gaan met verschillende noden en behoeften inzake het bezoek, spreekt het voor zich dat organisatoren van erfgoedactiviteiten hier zoveel mogelijk moeten op inspelen.

Uit het onderzoek van MHM blijkt verder ook dat mensen er verschillende bezoeker- en leerstrategieën op nahouden wanneer ze tentoonstellingen bezoeken. Ze onderscheiden vier bezoekerstypes: *browsers*, *followers*, *searchers* en *researchers*. Deze hiërarchisch te ordenen strategieën bepalen de wijze waarop mensen een tentoonstelling bezoeken en betekenis geven aan hetgeen ze er te zien krijgen: van vluchtig en oppervlakkig naar grondig en diepgaand. De (impliciet) gevolgde strategieën worden opnieuw voornamelijk bepaald door de vertrouwdheid die mensen hebben met tentoonstellingsbezoek, het specifieke thema van de tentoonstelling en de zaken die er al dan niet te zien zijn. Deze leer- en bezoekerstrategieën, die niet alleen kunnen veranderen doorheen de tijd maar zelfs tijdens een tentoonstelling, worden dan ook in sterke mate gestuurd door de specifieke bezoeker-motieven en de daaraan gekoppelde verwachtingen. Beide hangen nauw samen en vereisen een andere omgang met het specifieke publiek. Zo kunnen we er bijvoorbeeld van uitgaan dat er zich, naargelang het thema en de opzet van de tentoonstelling, wellicht veel meer *searchers* en *researchers* onder de sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten zullen bevinden dan onder de matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten. Binnen dit laatste segment zullen er ongetwijfeld meer *browsers* en *followers* zijn. Aangezien ieder publiekstypen een eigen aanpak vereist, is het ook belangrijk om hiermee rekening te houden tijdens de planningsfase van een nieuwe tentoonstelling.

“ Inzicht in de verschillende participatie- of bezoeker-motieven en de wijze waarop ze verschillen naargelang het doelpubliek kan helpen om uw activiteiten vorm te geven en de communicatie hieromtrent veel gericht te voeren, maar ook om het bredere kader waarin het bezoek plaatsvindt te herdenken.

■ *Net zoals de sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten, maar iets minder vaak, kan u de sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten bovengemiddeld vaak terugvinden op rommel- of brocantemarkten, antiekwinkels of -beurzen, kunstgalerieën of -beurzen en in antiquariaten, ramszakken of tweedehandsboekenwinkels. © Pierre Schwaller*

■ *De matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipante is ook wat betreft zijn of haar uithuizig receptieve cultuurparticipatie veel meer een occasionele participant. Uitzondering hierop is bioscoopbezoek. © Sarah Robertson*

Participatiebelemmeringen

Net zoals inzicht in de participatie- of bezoekenmotieven erfgoedwerkers kan helpen om hun activiteiten zo goed mogelijk af te stemmen op het beoogde publiek, zo kan ook inzicht in de participatiebelemmeringen een dergelijke rol vervullen. Daarom namen we in het onderzoek voor de deelname aan uithuizig receptieve erfgoedactiviteiten in het algemeen en het bezoeken van tentoonstellingen in het bijzonder ook vragen op die peilden naar de redenen waarom mensen niet (vaker) een dergelijke activiteit of tentoonstelling bezoeken. Ook hieruit kunnen we een aantal interessante zaken leren. Zo zien we in lijn met hetgeen we inzake de bezoekenmotieven vaststelden dat een manifest 'gebrek aan interesse', net als de 'behoefte om thuis te blijven' een veel belangrijker participatiebelemmering vormt voor de niet- of incidenteel participerende profielen dan voor de frequent participerende. Vraag is natuurlijk of hieraan iets kan verholpen worden. Uit zowat alle cultuurparticipatieonderzoeken blijkt dat er een positief verband bestaat tussen cultuur- en vrijetijdsparticipatie (in brede zin) en culturele openheid (i.e. een openheid die zich niet enkel manifesteert in de nieuwsgierigheid of openheid naar het andere of de andere, maar ook in een drukker sociaal leven en een grotere betrokkenheid op de maatschappij). Er kan echter geen oorzakelijk verband gelegd worden in deze of gene richting. We mogen dus niet zomaar beweren dat frequente cultuur- of erfgoedparticipatie leidt tot een grotere culturele openheid of omgekeerd. Beide worden immers in grote mate bepaald door opvoeding en opleiding. Het is dus absoluut geen sinecure om niet-geïnteresseerden of om mensen die er vooral een huiselijke levensstijl op nahouden tot participatie aan te zetten. Als erfgoedwerker kun je immers niet zomaar inwerken op de persoonlijkheid van mensen.³

Waar eventueel wel op kan ingespeeld worden, zijn belangrijke belemmeringen zoals tijdsgebrek enerzijds en de als hoog gepercipieerde toegangs- of deelnameprijzen anderzijds. Alhoewel dit in het algemeen de twee meest aangeduide participatiebelemmeringen zijn, valt wel op dat ze meer worden aangevinkt naarmate de participatiefrequentie stijgt. Zeker met betrekking tot de als hoog gepercipieerde

entree- of deelnamegelden is dit het geval. Het lijkt er dus op dat prijsoverwegingen het beslissingsproces om al dan niet aan een bepaalde activiteit deel te nemen of ergens heen te gaan sterker beïnvloeden bij het meer erfgoedactieve deel van de bevolking. Ergens is dit logisch. Naargelang men vaker deelneemt, bezoekt of bijwoont, neemt de uithuizig receptieve vrijetijdsdeelname namelijk een steeds grotere hap uit het beschikbare budget. Komt daar nog bij, zoals we hierna nog zullen zien, dat de meer frequente erfgoedparticipanten ook de meer frequente cultuurparticipanten zijn (en de facto ook de meer actieve uithuizige vrijetijdsparticipanten in het algemeen: zie bovenstaande opmerking over culturele openheid en zie verder). Ze moeten hun beschikbare vrijetijdsbudget dus verdelen over heel wat activiteiten. Dit verklaart natuurlijk mee waarom het precies de meer frequente erfgoedparticipanten zijn die eveneens meer aangeven dat ze te weinig tijd hebben om meer en/of vaker aan erfgoedactiviteiten deel te nemen. Niet alleen hun vrijetijdsbudget wordt namelijk aan een bredere waaier van activiteiten gespendeerd, maar eveneens hun vrije tijdsbudget. Dit komt het duidelijkst tot uiting bij de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten*. Dit is het hoogst geschoolde publiek dat een (lichte) oververtegenwoordiging kent van 25- tot 54-jarigen. Het is met name het publiek bij uitstek van de hardwerkende professional die in vergelijking tot lager geschoolden enerzijds en tot de voorbije decennia anderzijds over een beperkter vrije tijdsbudget beschikt. Ze verdienen wel meer waardoor ze meer kunnen uitgeven, maar hebben veel minder tijd om dit te doen. Het valt dan ook te verklaren waarom ze in vergelijking met de meest actieve erfgoedparticipanten, de wat oudere en lager geschoolde *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten*, minder aangeven dat kostprijs een belemmering is maar duidelijk meer aangeven dat tijd voor hen het voornaamste probleem vormt. We stellen dus eigenlijk vast dat het prototypische erfgoedpubliek (de drie segmenten van sterk geïnteresseerde en frequent participerende mensen) het minste tijd heeft om te participeren. Het vormt dus onrechtstreeks de voornaamste inzet van de enorme strijd die heerst op de brede vrijetijdsmarkt. Iedereen hengelt voornamelijk naar de aandacht, tijd en deels ook portemonnee van de brede vrijetijdsparticipant. ►

■ De sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten zijn de grootste lezers. Niet alleen gaan meer mensen met dit profiel naar de openbare bibliotheek. Ze doen dit ook vaker. In hun vrije tijd blijken ze dan ook meer en vaker te lezen. © Pierre Schwaller

■ Net zoals de frequentste erfgoedparticipanten blijken de sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten heel actieve vrijetijdsparticipanten te zijn. Ze hebben bijvoorbeeld een bovengemiddelde kans om te koken als hobby. © Nicole Abalde

Zij vormen immers het ideale publiek en zijn de ideale deelnemers of bezoekers voor quasi om het even welke culturele activiteit.

Breder vrijetijdsgedrag en terugkoppeling naar Vlaamse leefstijlruimte

Om dit gegeven van de frequente erfgoedparticipaat als ideale cultuurconsument wat beter te duiden, geven we als laatste onderdeel van dit artikel een beknopte beschrijving van het bredere vrijetijdsgedrag van de onderscheiden erfgoedprofielen. We doen dit per profiel, startend met de meest actieve erfgoedparticipanten. Op basis van de beschrijving van hun bredere vrijetijdprofiel proberen we ook telkens een tentatieve terugkoppeling te maken naar de bredere leefstijlprofielen die Maya Caen onderscheidde in haar doctoraatsonderzoek.⁴ Op die manier kunnen erfgoedwerkers, die met het oog op hun publieksontwikkeling aan de slag wensen te gaan met de doe-doos *De blik op cultuur*, de diverse erfgoedprofielen mee betrekken in de analyse- en planningsfase.

De sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten (profiel 6)

Hierboven alludeerden we al op het feit dat de meest frequente erfgoedparticipanten doorgaans ook de meest frequente cultuurparticipanten *tout court* zijn. Dit blijkt duidelijk uit onze analyse. Wanneer we het bredere culturele vrijetijdsgedrag van de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* bekijken, dan zien we inderdaad dat zij niet alleen de meest frequente kunst- en cultuurparticipanten zijn, maar er tevens het meest brede culturele participatieprofiel op nahouden. Net zoals we bij hun erfgoedinteresse en -participatie vaststelden dat ze vlot de overstap maken tussen het meer klassieke en volksculturele erfgoed, zo zien we ook met betrekking tot hun podiumkunstenparticipatie en concertbezoek dat ze zowel deelnemen aan het meer klassieke aanbod als aan het meer populaire. Bovendien genieten ze zowel van het professionele als van het niet-professionele aanbod. Deze culturele openheid of omnivoriteit wil echter niet zeggen dat er geen culturele onderscheiden meer worden gemaakt en/of symbolische grenzen worden getrokken. Zo

■ © De Blik op Cultuur, Politeia

■ De sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten hanteren doorgaan een strikter hoog/laag-onderscheid tot hetgeen aanvaardbaar is op cultureel gebied. Ze hebben dan ook beduidend minder kans om naar amateurtheatervoorstellingen, naar circus- of musicalvoorstellingen, naar festivals of concerten met traditionele volksmuziek, met populaire Vlaamse muziek, met HaFaBra of paramuziek, te gaan. © Clopin Clopant

■ De sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten gaan, in tegenstelling tot de meest actieve erfgoedparticipanten, meer en vaker naar pop- of rockconcerten en plaatsen waar elektronische muziek gespeeld wordt. © Andreas H.

merken we bijvoorbeeld dat ze, in tegenstelling tot de meeste andere muziekgenres, niet oververtegenwoordigd zijn onder de occasionele en/of frequente bezoekers van optredens waar populaire Vlaamse muziek wordt gespeeld zoals schlagers of levensliederen.

Ook wat betreft hun mediagebruik in de vrijetijdscontext zien we dat de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* tot de meest fervente gebruikers kunnen gerekend worden. Alhoewel ze misschien wat minder frequent televisie kijken dan sommige andere profielen, zien we dat de overgrote meerderheid van de respondenten met dit profiel meermaals per week tot dagelijks kijkt. Bovendien kijken ze het vaakst van allemaal naar films, reeksen of documentaires op drager (dvd, blu-ray of video) en herbekijken ze het vaakst televisieprogramma's, -reeksen of -feuilletons uit hun jeugd-jaren. De *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* zijn trouwens ook de meest fervente bioscoopbezoekers. Een gelijkaardig patroon zien we voor het luisteren naar de radio, naar muziek op drager en het beluisteren van muziek uit de jeugd-jaren. Daarnaast blijken de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* ook de grootste lezers te zijn. Niet alleen gaan meer mensen met dit profiel naar de openbare bibliotheek. Ze doen dit ook vaker. In hun vrije tijd blijken ze dan ook meer en vaker te lezen. Dit geldt zowel voor kranten en tijdschriften, voor boeken (zowel fictie als non-fictie) als voor stripverhalen. Verder stellen we vast dat de respondenten met dit specifieke erfgoedprofiel ook de meest actieve internauten zijn. Dit uit zich niet alleen in het aantal respondenten dat zegt in hun vrije tijd te internetten en de frequentie waarmee ze dit doen, maar ook in het aandeel respondenten dat zegt af en toe tot vaak multimediahobby's (gamen, programmeren, websites maken ...) te beoefenen in de vrije tijd. Ook hier steken ze weer met kop en schouders bovenuit. Dit ligt ook weer in lijn met hun online erfgoedactiviteiten (zowel receptief als actief), waar ze eveneens het meest actief zijn. Zo bezoeken ze niet alleen meer en vaker websites van binnen- en buitenlandse erfgoedinstellingen of erfgoedverenigingen. Ze zoeken ook meer en vaker historische informatie en historisch beeld- of geluidsmateriaal op. Daarnaast zijn ze zelf ook actiever doordat ze meer en vaker historische

informatie uitwisselen met anderen of online plaatsen. Het is dan ook niet vreemd dat ze hun online erfgoedactiviteiten voornamelijk verrichten vanuit een specifieke historische interesse en om bepaalde zaken bij te leren of uit te diepen. Daarnaast gebruiken ze het internet om uitstappen en/of reizen voor te bereiden en geven ze meer dan de andere erfgoedsegmenten aan louter ter ontspanning online erfgoedactiviteiten te verrichten.

Als we nagaan in welke onderwerpen de frequente erfgoedparticipanten het meest geïnteresseerd zijn, dan valt opnieuw de heel brede interesse op. In vergelijking met de andere erfgoedprofielen zijn er onder de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* veel meer respondenten met een zeer sterke all-roundinteresse. Daarnaast stellen we ook een oververtegenwoordiging vast van respondenten met een zeer sterke interesse voor politiek (zowel binnen- als buitenlandse) en economie en een eerder gematigde interesse voor andere onderwerpen.

De *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* gaan in hun vrije tijd ook meer en vaker naar rommel- of brocante-markten, antiekwinkels of -beurzen, antiquariaten, ramszaken of tweedehandsboekenwinkels en verzamel- en ruilbeurzen. Daarenboven zijn ze het meest reislustig en kiezen ze meer dan de andere profielen hun binnen- en/of buitenlandse bestemmingen in functie van de specifieke geschiedenis van de plaats. ▶

“ In vergelijking met de andere erfgoedprofielen zijn er onder de sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten veel meer respondenten met een zeer sterke all-roundinteresse.

■ *Het verschil in oriëntatie dat we vaststelden met betrekking tot het erfgoed vinden we, net zoals bij de frequente erfgoedparticipanten, dus ook terug bij de algemene culturele interesse van de occasionele erfgoedparticipanten. Er is een groep met een meer klassieke hoogculturele oriëntatie en een met een meer populaire oriëntatie.*
© Anthony

■ *De matig geïnteresseerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten hebben een veel grotere kans om naar optredens van populaire Vlaamse zangers en/of zangeressen gaan of om naar kermissen en foren te gaan.* © Josh McGinn

Wat betreft hun actieve vrijetijdsparticipatie zagen we reeds dat ze zich vooral met multimediahobby's bezighouden. Hetzelfde geldt voor technische hobby's, creatieve of artistieke hobby's (zowel lessen volgen als zelf beoefenen), hobbykoken en het spelen van cafésporten, kaartspellen en gezelschapsspellen. Het zijn kortom heel bezige bijen op vrijetijdsvlak. Dit blijkt ook uit het feit dat meer dan de helft van de respondenten met dit profiel aangeeft actief of bestuurslid te zijn van een niet (expliciet) aan erfgoed gerelateerde vereniging. Hierbij valt vooral de (sterke) oververtegenwoordiging van de leden voor hobbyverenigingen, verenigingen voor amateurkunsten, sociale verenigingen, cultuurfondsen en lokale verenigingen (buurt- of wijkwerking, lokale carnaval- of feestvereniging, redactie van een lokaal) op.

Als we nagaan welk leefstijlsegment uit het onderzoek van Maya Caen het best overeenstemt met dat van de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten*, dan komen we onmiddellijk uit bij het segment dat zij toepasselijk de 'veelproevers' noemde. Dit segment sluit qua cultuurparticipatie- en breder vrijetijdsprofiel quasi naadloos aan bij het meest frequent en breedst participerende erfgoedsegment.

De sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten (profiel 5)

Bij het bekijken van het bredere uithuizige cultuurparticipatiegedrag van de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* zien we dat, alhoewel zij doorgaans bovengemiddeld deelnemen aan een relatief brede waaier van erfgoedactiviteiten, ze dit toch minder en minder vaak doen dan mensen met het zonet besproken erfgoedprofiel. Hun breder uithuizig cultuurparticipatiegedrag staat dus duidelijk op een lager pitje dan bij de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten*. Hun manifeste tijdsgebrek zou hier natuurlijk een rol kunnen spelen. Daarenboven zien we, conform hun erfgoedinteresses, dat ze ook met betrekking tot hun keuze van bredere kunst- en cultuuractiviteiten toch iets minder open van geest zijn dan de *sterk geïnteresseerde fre-*

quente erfgoedparticipanten en de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* (zie hierna). Zo hebben ze bijvoorbeeld beduidend minder kans om naar amateurtheatervoorstellingen te gaan, naar circus- of musicalvoorstellingen, naar festivals of concerten met traditionele volksmuziek, met populaire Vlaamse muziek, met HaFaBra of parademuziek... Ondanks het feit dat ze bijvoorbeeld wel een bovengemiddelde kans hebben om naar pop- of rockconcerten te gaan, lijkt het er toch op dat ze al dan niet impliciet een strikter hoog/laag-onderscheid hanteren met betrekking tot hetgeen aanvaardbaar is op cultureel gebied. Dit bleek onder meer ook al uit hun sterke gerichtheid op onder andere beeldende kunst en architectuur voor tentoonstellingsbezoek.

Als we hun mediagebruik onder de loep nemen, valt in vergelijking met de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* vooral op dat ze, ondanks hun over het algemeen brede en frequente mediagebruik (zowel via radio, televisie, tijdschriften of kranten als online), in hun vrije tijd beduidend minder (vaak) boeken en/of stripverhalen lezen. Misschien speelt hier ook het reeds aangehaalde tijdsgebrek. De *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* zijn ook wat minder op het verleden gericht inzake hun kijk- en luistergedrag. Ze zullen dan ook minder (vaak) muziek uit hun jeugd jaren herbeluisteren of 'tv-programma's of -reeksen uit hun jeugd herbekijken. Ze zijn wel bovengemiddeld vaak terug te vinden in de bioscoop.

Als het over online erfgoedactiviteiten gaat, zien we dat de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* minder en minder vaak actief zijn dan het zonet besproken erfgoedsegment. Toch ligt hun online activiteit hoog in vergelijking met de matig tot niet in erfgoed geïnteresseerde segmenten. In vergelijking met de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten*, die een ongeveer gelijkaardige online erfgoedactiviteit vertonen, bezoeken wel meer respondenten met profiel 5 websites van binnen- of buitenlandse erfgoedinstellingen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat zij van alle segmenten het meest aangeven dat ze online actief zijn om een uitstap of reis voor te bereiden. Naast dit specifieke motief speelt echter ook de eigen inte-

resse en wil om iets bij te leren een belangrijke rol. In die zin sluiten hun virtuele bezoekmotieven mooi aan bij hun fysieke.

Ondanks het feit dat een groot deel van de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* een eerder matige interesse heeft in het merendeel van de onderwerpen waarover ze zich via de media kunnen informeren, valt vooral de sterke oververtegenwoordiging op van het aantal respondenten dat aangeeft sterk tot zeer sterk in binnen- en buitenlandse politiek alsook in economische/financiële onderwerpen en in culturele topics geïnteresseerd te zijn. Dit strookt opnieuw met hun meer klassieke erfgoedinteresse die onder andere gepaard gaat met een (zeer) sterke interesse voor onder andere politieke en sociale geschiedenis, de geschiedenis van grotere geografische entiteiten of kunst- en cultuurgeschiedenis.

Net zoals de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten*, maar iets minder vaak, kan u de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* bovengemiddeld vaak terugvinden op rommel- of brocantemarkten, antiekzaken of -beurzen, kunstgalerieën of -beurzen en in antiquariaten, ramszaken of tweedehandsboekenwinkels. Op verzamel- en ruilbeurzen zal u hen echter niet zo vaak treffen. In tegenstelling tot de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* is het aandeel verzamelaars immers beperkt binnen dit profiel. Het reisgedrag van de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* ligt helemaal in lijn van de meest frequente erfgoedparticipanten, zij het opnieuw wat gematigder. Zo gaan de respondenten uit profiel 6 wat minder vaak op daguitstap in binnen- en buitenland. Daarnaast gaan ze minder op reis of op uitstap specifiek omwille van de geschiedenis van de plaats in kwestie. Zoals we hierboven reeds aangaven, bereiden ze hun uitstap of reis wel vaker voor door online een en ander op te zoeken of te bekijken.

Los van de meer gematigde receptieve vrijetijdsparticipatie van de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* ligt het grootste verschil tussen hen en de frequentste erfgoedparticipanten op het vlak van de bredere vrijetijdsparticipatie misschien wel op het vlak van de actieve participatie. Net zoals uit de analyse van de fysieke en virtuele erfgoedparticipatie blijkt, zijn de meer klassiek georiënteerde erfgoedparticipanten niet echt doeners. U zal ze dan ook minder vaak technische of multimediahobby's of traditionele cafés spelen zien beoefenen en kaartspellen zien spelen. Ze volgen dan wel een kunstzinnige of creatieve vorming of zijn zelf kunstzinnig of creatief bezig, of ze proberen nieuwe gerechten en kooktechnieken uit.

Frequente erfgoedparticipanten met een eerder klassiek profiel hebben eveneens een bovengemiddelde kans om actief of bestuurslid te zijn van een of meerdere verenigingen buiten het reguliere erfgoedveld. Hierbij valt vooral de bovengemiddelde kans om lid te zijn van een vereniging voor amateurkunsten, een sociale vereniging en een cultuurfonds op.

Daar waar we de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten* relatief eenduidig kunnen koppelen aan de 'veelproevers' uit het onderzoek van Maya Caen, ligt dat voor de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* enigszins moeilijker. Geen enkel leefstijlprofiel uit haar onderzoek

“ *Frequente erfgoedparticipanten met een eerder klassiek profiel hebben eveneens een bovengemiddelde kans om lid te zijn van een vereniging voor amateurkunsten, een sociale vereniging en een cultuurfonds.*

komt echt overeen met dit erfgoedprofiel. Frequent erfgoedparticipanten met een eerder klassiek profiel zitten als het ware tussen de 'fijnproevers' en de 'veelproevers' in. We kunnen ze dan ook best koppelen aan beide leefstijlprofielen met uitlopers naar de 'actiezoekers' en de 'ontspanningszoekers'.

De sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten (profiel 4)

Daar waar het bredere uithuizige cultuurparticipatiegedrag van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* op het eerst gezicht gelijkaardig is aan dat van de meer klassieke tegenhanger, i.e. een enigszins gematigde versie van het participatieprofiel dat we bij de meest frequente erfgoedparticipanten vaststelden, merken we toch al vlug de duidelijke accentverschillen op. Het participatieprofiel van de meer volksculturele participant schuurt namelijk dicht aan tegen dat van de meest frequente erfgoedparticipanten, precies daar waar de klassieke erfgoedparticipanten het sterkst afwijken van dit participatieprofiel. Dit was met name bij de meer populaire of minder legitieme culturele activiteiten het geval. In die zin vormt het uithuizig culturele participatieprofiel van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* over bijna de ganse lijn een gematigde versie van dat van de *sterk geïnteresseerde frequente erfgoedparticipanten*. Over bijna de ganse lijn, want daar waar we bijvoorbeeld zagen dat respondenten uit het meest actieve participatiesegment toch niet zo vaak terug te vinden zijn bij optredens van populaire Vlaamse zangers, zien we dat dit wel geldt voor het meer volksculturele segment. De *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* zijn ook de kermis- of foorgangers bij uitstap. En in tegenstelling tot de meest actieve erfgoedparticipanten gaan ze ook meer en vaker naar pop- of rockconcerten en plaatsen waar elektronische muziek gespeeld wordt. Hieruit blijkt duidelijk dat de frequente meer volksculturele erfgoedparticipanten gemiddeld genomen jonger zijn dan de meest actieve groep.

Het mediagebruik van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* is grotendeels gelijkaardig aan dat van de klassieke tegenhanger: frequent en breed met wat minder aandacht voor het lezen van boeken ter ontspanning. Films worden ook af en toe tot vaak in de bioscoop bekeken. In tegenstelling tot hun meer klassieke tegenhanger bekijken ze thuis wel nog meer televisieprogramma's of reeksen uit hun jeugd en luisteren ze ook nog wat meer naar muziek uit die tijd. De online activiteitsgraad van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* loopt algemeen gezien gelijk aan deze van hun klassieke tegenhanger. Toch zijn er accentverschillen. Respondenten met profiel 4 lezen of beluisteren beduidend meer oude verhalen, legenden, sagen of liederen online alsook historische geluidsfragmenten of verhalen over vroeger. In vergelijking met profiel

5 zijn ze zelf ook actiever online, maar bezoeken ze minder websites van binnen- of buitenlandse erfgoedinstellingen. Wat betreft hun motieven om virtueel actief te zijn in relatie tot het verleden of tot erfgoed valt vooral op dat cognitieve motieven (bijleren, uitdiepen) veel minder een rol spelen in vergelijking met de andere sterk geïnteresseerde segmenten. Ook dit spoort weer met het bredere plaatje.

Alhoewel een deel van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* een sterke tot zeer sterke interesse heeft in diverse onderwerpen die in de media aan bod komen, valt toch hun eerder algemeen gematigde interesse op. Vooral het verschil in interesse voor politiek, economie en cultuur valt op in vergelijking met de twee reeds besproken profielen van frequente erfgoedparticipanten. Deze beperkte interesse spoort echter met de bredere erfgoedinteresse van dit profiel. Zo zien we bijvoorbeeld ook dat bijna dubbel zoveel respondenten uit het meer volksculturele participatieprofiel aangeven dat ze zeer sterk in lokaal nieuws geïnteresseerd zijn in vergelijking met het meer klassieke erfgoedprofiel. De verschillen die we eerder dus vaststelden met betrekking tot de erfgoedinteresse en -participatie komen tot op zekere hoogte terug in de bredere vrijetijdsparticipatie.

Zo merken we ook dat het meer volksculturele participatieprofiel vaker dan het meer klassieke terug te vinden is op verzamelen- en ruilbeurzen, rommelmarkten en brocantes maar minder in antiekzaken of op antiekbeurzen en in kunstgalerieën of op kunstbeurzen. Het reisgedrag van de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten* komt grotendeels overeen met de reeds besproken erfgoedprofielen. In vergelijking met zowel het meer klassieke als met het meest actieve erfgoedprofiel gaan ze wel nog minder op reis of uitstap omwille van de specifieke geschiedenis van de plek.

Daar waar de klassieke erfgoedparticipanten zich voornamelijk onderscheiden door hun al bij al beperkte actieve vrijetijdsparticipatie, zien we bij het meer volksculturele profiel helemaal het tegenovergestelde. Net zoals de frequentste erfgoedparticipanten blijken de volksculturele erfgoedparticipanten, die we ook voor hun actieve erfgoedparticipatie eerder als 'doeners' betitelden, heel actieve vrijetijdsparticipanten te zijn. Inzake de actieve vrijetijdsparticipatie lijken beide profielen heel sterk op elkaar. Zo hebben ook de meer volksculturele erfgoedparticipanten een bovengemiddelde kans om zelf allerlei technische, creatieve, kunstzinnige of multimediahobby's uit te oefenen, om kunstzinnige of creatieve vormingen te volgen, om te koken als hobby en om zich te vermaken via traditionele cafésporten, kaart- of gezelschapsspellen.

Ongeveer de helft van de respondenten behorend tot het meer frequent participerende volksculturele erfgoedsegment geeft aan actief lid of bestuurslid te zijn van een of meerdere verenigingen buiten het traditionele erfgoedveld. Opvallend is de (lichte) oververtegenwoordiging bij zowel de actieve leden als de bestuursleden van jongerenverenigingen (jeugdbeweging, jeugdhuis, speelpleinwerking ...), verenigingen voor amateurkunsten en lokale verenigingen, alsook bij de actieve leden van hobbyverenigingen en gezinsverenigingen.

Net zoals de *sterk geïnteresseerde frequente klassieke erfgoedparticipanten* niet eenduidig aan een van de acht door Maya Caen

“ Daar waar de klassieke erfgoedparticipanten zich voornamelijk onderscheiden door hun al bij al beperkte actieve vrijetijdsparticipatie, zien we bij het meer volksculturele profiel helemaal het tegenovergestelde.

onderscheiden leefstijlprofielen kunnen toegewezen worden lukt dit ook niet voor de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten*. Aangezien ze ook frequente cultuurparticipanten zijn koppelen we ze net als hun klassieke tegenhanger best aan de 'veelproevers' en in mindere mate aan de fijnproevers; dit opnieuw in combinatie met 'actiezoekers' en 'ontspanningszoekers'.

De matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten (profiel 3)

Van alle erfgoedprofielen hebben de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* wellicht het meest gemiddelde erfgoedparticipatieprofiel. Dit geldt eveneens voor de bredere uithuizige cultuurparticipatie. Deze ligt namelijk grotendeels in de lijn van de frequente klassieke erfgoedparticipanten. Zowel de participatiegraad als de -frequentie liggen voor sommige culturele activiteiten wel een stuk lager. Het betreft meer bepaald de eerder klassieke of meer hoogculturele activiteiten (theater, dans of ballet, opera, klassieke muziek ...). Vooral de kansen om frequent te participeren zijn bij nogal wat activiteiten quasi nihil. In die zin is de occasionele klassieke erfgoedparticipant ook wat betreft zijn of haar uithuizig receptieve cultuurparticipatie veel meer een occasionele participant. Uitzonderingen hierop zijn bioscoopbezoek en (in mindere mate) het bijwonen van bepaalde concerten, zoals bijvoorbeeld pop- en rockconcerten.

Inzake het bibliotheekbezoek en het brede mediagebruik zijn er relatief weinig verschillen tussen het occasionele en frequente klassieke erfgoedparticipatiesegment. Uit de vraag naar de onderwerpen waarover men zich kan informeren via de media komt wel duidelijk naar voren dat de occasionele klassieke erfgoedparticipanten (veel) minder geïnteresseerd zijn in binnen- of buitenlandse politiek, economisch nieuws, cultureel nieuws en wetenschap of techniek. Het lijkt er desondanks op dat de participatieverschillen tussen beide profielen voornamelijk te herleiden zijn tot de uithuizige participatie. In de privésfeer zijn de respondenten uit beide segmenten ongeveer even actief. Dit bleek ook al het geval te zijn bij de private receptieve erfgoedparticipatie. Enkel wat betreft de online erfgoedactiviteiten zien we dat de respondenten met profiel 3 op bepaalde vlakken toch wel een stuk minder en minder vaak actief zijn dan diegenen uit het vijfde erfgoedsegment. Zo bezoeken ze bijvoorbeeld veel minder (vaak) websites van binnen- of buitenlandse erfgoedinstellingen en zoeken ze minder (vaak) historische informatie op. Zij zijn ook veel minder online actief vanwege een specifieke (historische) interesse of omdat ze bepaalde zaken willen bijleren of verder uitdiepen. En ook een reis of een uitstap voorbereiden gebeurt veel minder online.

Met betrekking tot de actieve participatie stellen we opnieuw vast dat de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* een gelijkaardig participatieprofiel hebben als de frequent klassieke erfgoedparticipanten. Enkel inzake het volgen van een creatieve of kunstzinnige hobby en het zelf uitoefenen van een dergelijke hobby scoren ze beduidend lager. De *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* gaan ook minder en minder vaak op reis dan de frequente klassieke erfgoedparticipanten. Ze zijn ook minder geïnteresseerd in de geschiedenis van de plaatsen waar ze heen gaan en gaan minder op reis of uitstap omwille van de geschiedenis van de plaats in kwestie, wat dus ook tot uiting komt via hun online erfgoedactiviteiten.

In vergelijking met de frequente erfgoedparticipanten zijn er minder occasionele klassieke erfgoedparticipanten actief lid of bestuurslid van een niet direct aan erfgoed gerelateerde vereniging. Onder de leden valt enkel het lidmaatschap van sportverenigingen op. In vergelijking met de andere clusters zijn er namelijk beduidend meer actieve leden van een sportvereniging onder de occasionele klassieke respondenten.

Gegeven hun eerder occasioneel cultuur- en erfgoedparticipatiepatroon in combinatie met hun gematigde tot brede interesse, hun frequent mediagebruik en gerichtheid op actie (sport, reizen) menen we de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* best te kunnen koppelen aan de 'actiezoekers' en 'ontspanningszoekers' zoals Maya Caen ze beschreef in haar doctoraat, met uitlopers naar andere segmenten zoals de 'tv-kijkers'.

De matig geïnteresseerde occasionele volks-culturele erfgoedparticipanten (profiel 2)

De bevindingen die we hierboven beschreven met betrekking tot de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten* gaan ook grotendeels op voor de *matig geïnteresseerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten*. In vergelijking met de frequente volksculturele erfgoedparticipanten participeren ze namelijk minder vaak en minder frequent aan uithuizig receptieve cultuuractiviteiten. Net zoals de occasionele klassieke erfgoedparticipanten zijn het dus ook veeleer occasionele uithuizige cultuurparticipanten *tout court*. In vergelijking met de occasionele klassieke erfgoedparticipanten liggen hun participatiekansen aan de meer klassieke of hoogculturele kunstvormen wel een stuk lager. Wat betreft de meer populaire uithuizige cultuuractiviteiten liggen de deelnamekansen tussen beide occasionele profielen ongeveer gelijk of hebben de occasionele volksculturele erfgoedparticipanten een (enigszins) hogere participatiekans. Zo zien we bijvoorbeeld dat de occasionele volksculturele erfgoedparticipanten een veel grotere kans hebben om naar optredens van populaire Vlaamse zangers of om naar kermissen en foren te gaan. Het verschil in oriëntatie dat we vaststelden met betrekking tot het erfgoed vinden we, net zoals bij de frequente erfgoedparticipanten, dus ook terug bij de algemene culturele interesse van de occasionele erfgoedparticipanten. Er is een groep met een meer klassieke hoogculturele oriëntatie en een met een meer populaire oriëntatie.

Daar waar de occasionele klassieke erfgoedparticipanten, net zoals de frequente klassieke of volksculturele erfgoedparticipanten,

een breed en frequent mediagebruik laten zien, ligt dit bij de occasionele volksculturele erfgoedparticipanten enigszins anders. Net zoals de reeds besproken erfgoedprofielen kijken bijna alle occasionele volksculturele erfgoedparticipanten thuis frequent naar televisie (het zijn zelfs de meest fervente tv-kijkers), lezen ze vaak kranten en/of tijdschriften en luisteren ze frequent naar de radio. Ze lezen wel beduidend minder boeken en stripverhalen. Dit blijkt ook uit de bibliotheekbezoekerscijfers die een stuk lager liggen voor dit profiel. De *matig geïnteresseerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten* kijken ook minder naar films en tv-series op beeldrasters (ze gaan wel nog behoorlijk vaak naar de bioscoop) en luisteren minder naar muziek op geluidsdragers. Bovendien is het aandeel respondenten binnen dit erfgoedsegment dat niet surft op het internet een pak groter. Van diegenen die wel surfen is het aandeel respondenten dat online erfgoedactiviteiten onderneemt trouwens behoorlijk klein. Dit niet alleen in vergelijking met de *sterk geïnteresseerde frequente volksculturele erfgoedparticipanten*, maar eveneens in vergelijking met de *matig geïnteresseerde occasionele klassieke erfgoedparticipanten*. Daar waar dit laatste segment inzake hun online erfgoedgedrag eerder aanleunt bij de sterk geïnteresseerde erfgoedprofielen, neigen hun volksculturele tegenhangers eerder naar de 'niet-geïnteresseerden'. Ook aangaande hun motieven om online bepaalde erfgoedactiviteiten te verrichten is dit grotendeels zo. Alleen wat betreft het bezoeken van specifieke websites omdat ze er ergens anders iets over gehoord of gezien hebben en om een uitstap of reis voor te bereiden, springen ze boven het minst geïnteresseerde en minst actieve erfgoedpubliek uit.

Net zoals bij de frequente erfgoedparticipanten zien we dat het occasionele volksculturele erfgoedsegment in vergelijking met het occasionele klassieke segment heel wat minder geïnteresseerd is in mediaonderwerpen als politiek, economie, wetenschap of techniek en cultuur. Van alle reeds besproken erfgoedprofielen hebben ze de laagste interessegraad. Hun interesse in regionaal nieuws is dan weer bovengemiddeld groot, wat spoort met hun bovengemiddelde interesse voor lokale en regionale geschiedenis.

Een groot verschil met de frequente erfgoedparticipanten is het feit dat de occasionele volksculturele erfgoedparticipanten in tegenstelling tot de occasionele klassieke erfgoedparticipanten hoegenaamd niet meer of vaker zelf actief zijn in hun vrije tijd. Integendeel. Bepaalde vrijetijdsactiviteiten zoals het beoefenen van technische of multimediahobby's en van creatieve of kunstzinnige hobby's doen ze nog een stuk minder dan hun meer klassieke tegenhangers. Ook gaan ze minder en minder vaak op uitstap of op reis in binnen- en buitenland. En als ze op reis of op uitstap gaan, dan speelt de geschiedenis van de bestemming nog minder een rol.

Ook het aandeel respondenten dat actief lid of bestuurslid is van een vereniging buiten het klassieke erfgoedveld ligt lager dan bij de andere erfgoedprofielen die we reeds bespraken. Bij diegenen die lid zijn van een niet-erfgoedvereniging springt net als bij de occasionele klassieke erfgoedparticipanten het relatief hoge aantal leden van een sportclub in het oog. Daarnaast valt vooral de sterke oververtegenwoordiging van het aantal actieve leden van vrouwen- en/of mannenverenigingen op (Femina, Zilveren of Koperen Passer, Markant, Liberale Vrouwen ...). Een deel van de occasionele volkscultu- ▶

“Wanneer ze samengebracht worden met gegevens uit ander onderzoek (...) kunnen onze bevindingen de geïnteresseerde erfgoedwerker een aantal kapstokken aanbieden waarmee hij of zij aan de slag kan gaan bij het opstellen van een marketingplan en de uitbouw van een aanbod dat meerdere publieken gericht kan aanspreken.

rele respondenten maakt hun occasionele cultuuruitstappen wellicht in de context van de activiteiten van de vrouwen- of mannenvereniging waarvan ze lid zijn.

Aangezien de matig geïnteresseerde occasionele volksculturele erfgoedparticipanten nog minder uithuizig cultureel actief zijn dan hun klassieke tegenhangers, zelf relatief weinig activiteiten ondernemen in hun vrije tijd, thuis veel televisiekijken en vooral gericht zijn op meer volksculturele erfgoedthema's en populaire cultuur in het algemeen, kunnen we dit profiel het best koppelen aan de 'huismussen' en 'thuisgenieters' uit het doctoraatsonderzoek van Maya Caen, met opnieuw uitlopers naar de 'tv-kijkers'.

De niet in erfgoed geïnteresseerde non-participanten (profiel 1)

Over het laatste profiel of segment dat we konden onderscheiden op basis van onze latente klassen clusteranalyse kunnen we behoorlijk kort zijn. Het relatief beperkte interesse- en erfgoedparticipatiepatroon dat zo kenmerkend is voor dit profiel zien we namelijk terugkomen in verband met hun bredere vrijetijdsbesteding. In vergelijking met de vijf andere profielen en ongeacht het type activiteiten hebben de 'niet in erfgoed geïnteresseerde non-participanten' immers nagenoeg altijd de kleinste interesse- en participatiegraad. Dit wil niet zeggen dat ze überhaupt niets meer doen in hun vrije tijd. Zo kijkt de meerderheid onder hen nog heel frequent televisie, leest een groot deel dagelijks tijdschriften en/of kranten en is er zelfs een niet onaanzienlijke groep binnen dit segment die dagelijks surft op internet. In vergelijking met de andere profielen liggen deze cijfers echter steeds een beetje tot veel lager. Enige uitzondering is het lidmaatschap van een vereniging voor senioren. In dergelijke verenigingen is dit profiel sterk oververtegenwoordigd.

Gezien de beperkte interesse en participatie inzake erfgoed en cultuur in het algemeen binnen dit erfgoedsegment, kunnen we hen gemakkelijk linken aan de 'tv-kijkers' uit het onderzoek van Maya Caen.

Ter afronding

Uit bovenstaande meer diepgaande beschrijving van de zes onderscheiden erfgoedprofielen blijkt duidelijk dat het specifieke interesse- en participatiegedrag van de onderscheiden segmenten zijn weerspiegeling vindt in de bredere interesses

die mensen er op nahouden alsook in hun hiermee gepaard gaande bredere vrijetijdsgedrag. In die zin sluiten onze bevindingen nauw aan bij ander onderzoek, wat een vergelijking en verdere aanvulling van de gegevens tot op zekere hoogte mogelijk maakt. Ook wat betreft de verklarende factoren voor erfgoedinteresse en -participatie sluit ons onderzoek mooi aan bij het bredere cultuurparticipatieonderzoek. Theoretisch en louter informatief gezien levert onze studie dus heel mooie resultaten op. Toch blijft onze typologie wellicht te beperkt en te algemeen om als erfgoedwerker concreet mee aan de slag te gaan (zie ook kaderstuk). Hiervoor ontbreekt meer gedetailleerde contextinformatie die wij door de specifieke aard van ons onderzoek niet konden en/of wilden verzamelen en die anderen wel kunnen verzamelen en aanbieden. Desondanks denken we dat onze bevindingen, wanneer ze samengebracht worden met gegevens uit ander onderzoek (eigen publieksonderzoek, ander binnen- en buitenslands participatieonderzoek, onderzoek naar politieke en maatschappelijke oriëntaties, onderzoek over mediagebruik ...) de geïnteresseerde erfgoedwerker een aantal kapstokken kunnen aanbieden waarmee hij of zij aan de slag kan gaan bij het opstellen van een marketingplan en de uitbouw van een aanbod dat meerdere publieken gericht kan aanspreken. We hopen in ieder geval nog eens duidelijk gemaakt te hebben dat het denken over publiek en de wijze waarop dit al dan niet kan aangesproken worden niet altijd even evident is en bij voorbaat een doordachte en genuanceerde aanpak vereist.

Dr. Alexander Vander Stichele is stafmedewerker participatie en veldanalyse bij FARO.

1. Zie: A. VANDER STICHELE, 'Erfgoedprofielen in Vlaanderen', in: *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, 6 (2013)1, pp. 38-50.
Erratum: In de overzichtsfiguur op pag. 49 van dit eerste artikel zijn profielen 4 en 5 omgewisseld in vergelijking met hun beschrijving in de tekst.
2. Naast intrinsieke motieven, dit zijn deze waarbij de motivatie om iets te doen uit de persoon zelf komt, worden ook vaak extrinsieke motieven onderscheiden. Dit zijn zaken die buiten het individu liggen en die ervoor kunnen zorgen dat hij/zij iets doet. Het kan bijvoorbeeld zijn dat iemand naar een erfgoedactiviteit gaat omdat hij/zij meegevraagd wordt, lid is van een bepaalde vereniging die de activiteit organiseert, omwille van de vele media-aandacht, een gratis toegangsticket of sterke reductie krijgt ... Het spreekt voor zich dat dergelijke extrinsieke motieven een even grote rol, zo niet een grotere rol kunnen spelen om al dan niet een tentoonstelling te bezoeken. Zeker bij de niet-frequente of occasionele participanten zal dit het geval zijn. Doorgaans spelen bij een bezoek zowel intrinsieke als extrinsieke motieven. Belangrijk blijft dus dat de intrinsieke motieven en de daaraan gekoppelde verwachtingen zo veel mogelijk ingelost worden, zeker wanneer die door extrinsieke zaken (bv: media-aandacht) heel hooggespannen zijn. Voor meer info over Morris Hargreaves McIntyre, zie: www.lateralthinkers.com
3. Sommigen, zoals bijvoorbeeld MHM, gaan ervan uit dat de zogenaamde desinteresse van een groot deel van de bevolking voor erfgoed en erfgoedactiviteiten eerder te wijten is aan misverstanden, vooroordelen en verkeerde percepties met betrekking tot erfgoed en hetgeen je ermee kan doen. Heel wat mensen gaan volgens hen bijvoorbeeld niet naar musea omdat ze onvoldoende inzien dat ook musea sommige van hun behoeftes kunnen bevredigen. Het desinteresseprobleem is volgens hen dan ook grotendeels te herleiden tot een kennisprobleem en bijgevolg ook tot een communicatieprobleem van het erfgoedveld naar de bredere populatie. Via meer specifieke communicatie- en marketingcampagnes, zo betogen ze, zouden heel wat van de zogenaamde niet-geïnteresseerden overhaald kunnen worden om bijvoorbeeld toch maar eens een museum te bezoeken of aan een andere erfgoedactiviteit deel te nemen.
4. Door het verschil in vraagstelling en referentieperiode, evenals in de opgenomen variabelen voor het bepalen van de segmenten verschillen de gevonden segmenten uit beide onderzoeken sowieso. Vandaar dat de vergelijking tussen verschillende segmentatiemodellen nooit helemaal opgaat en steeds tentatief blijft.

Om na te gaan of de segmentatieoefening die we deden op basis van het bevolkingsonderzoek 'Vlamingen & het verleden' enige relevantie heeft voor erfgoedwerkers, organiseerde FARO op 18 juni een discussienamiddag over het thema. Het uitgangspunt waren vragen zoals: Welke inzichten verschaffen de erfgoedprofielen voor erfgoedorganisaties en -verenigingen?, Welke conclusies kunnen erfgoedorganisaties en -verenigingen daaruit trekken voor hun werking? Wat zijn de beperkingen van het werken met erfgoedprofielen? Wat laten ze niet toe. Zo trachtten we hier beter zicht op krijgen. Alhoewel het aantal deelnemers aan de discussie beperkt was, hoorden we toch stemmen uit het Vlaamse museum- en archiefveld, alsook van mensen actief in erfgoedbibliotheken en erfgoedcellen. De discussie leverde alvast een aantal relevante inzichten op.

Wat betreft de segmentering zelf vonden alle deelnemers aan de discussie het een zinvolle oefening, al was het maar omdat ze empirisch aantoonde dat velen intuïtief al veronderstelden met betrekking tot het profiel van hun bezoekers of de deelnemers aan hun activiteiten. De segmentering toont ook duidelijk aan wat het potentieel aan bezoekers is of kan zijn. Dit noopt enerzijds tot bezinning. Zo leeft het idee dat het erfgoedveld toch nog altijd mikt op de meest geïnteresseerde en meest frequent participerende segmenten, de *usual suspects* zeg maar. Anderzijds toont de segmentering ook wel duidelijk de limieten aan van het mogelijks te bereiken publiek. Bepaalde erfgoedthema's en dito activiteiten zijn nu eenmaal minder populair dan andere. In die zin kan de segmentering dienen om de soms irrealistische verwachtingen van bijvoorbeeld beleidsmakers met betrekking tot het te verwachten publieksbereik voor bepaalde acties of initiatieven te temperen en realistisch te maken. Een online gedigitaliseerd krantenarchief zal bijvoorbeeld nooit dezelfde populariteit kennen als een online beeldbank.

Door de duidelijke vaststelling uit het onderzoek dat verschillende publieken verschillende interessegebieden, verwachtingen en bezoekmotieven hebben, kunnen de erfgoedsegmenten een leidraad bieden voor de verdere publieks- en aanbodsontwikkeling van individuele erfgoedinstellingen of -organisaties. Toch zijn alle gesprekspartners ervan overtuigd dat de segmentering hoogstens een nuttig instrument is naast andere informatie die bijkomend moet verzameld worden en gebruikt in dit ontwikkelingsproces. Om echt aan de slag te gaan met de erfgoedprofielen worden ze nu immers te algemeen bevonden. Alhoewel de erfgoedinteresse en -participatie van de Vlamingen via het onderzoek heel diepgaand in kaart werd gebracht (wat natuurlijk de eerste doelstelling van het onderzoek was), bevatten de profielen volgens de deelnemers aan de discussienamiddag nog te weinig bredere levensstijlinformatie waar ze concreet kunnen op of rond werken. Zeker in vergelijking met commerciële segmentatiemodellen die gebaseerd zijn op een zeer breed amalgaam aan (vaak commerciële en minder gedetailleerde) gegevens, schieten de erfgoedprofielen tekort. Dergelijke segmentatiemodellen bieden namelijk niet

alleen een meer doorgedreven indeling van de bevolking aan, maar reiken de gebruiker tegelijkertijd concrete inzichten en handvatten aan om de gewenste doelgroepen zo effectief mogelijk te bereiken. Aangezien het uitgangspunt van onze bevraging niet marketinggeoriënteerd was, missen wij dergelijke informatie. Om verder inzicht te krijgen in de bredere levenswandel en interessesfeer van de onderscheiden segmenten en subsegmenten uit ons onderzoek dienen de bevindingen dus, waar mogelijk, aangevuld te worden met andere vergelijkbare onderzoeksresultaten.

Los van het feit dat de erfgoedprofielen uit ons onderzoek in hun breedte niet gedetailleerd genoeg beschreven worden om concreet mee aan de slag te gaan, spelen nog een aantal andere zaken. Zo vroegen de deelnemers aan het debat zich terecht af in welke mate de bevindingen uit een breed bevolkingsonderzoek vertaald kunnen worden naar een meer lokale situatie. Vinden we in een plattelandsregio of een stedelijke context bijvoorbeeld dezelfde erfgoedprofielen terug? Zo ja, in welke grootteorde? En wat met de kust met zijn specifieke populatie van oudere nieuwkomers die er hun oude dag komen slijten? Over nieuwkomers gesproken: een andere achillespees van het onderzoek is het feit dat er helemaal geen uitspraken kunnen gedaan worden over de erfgoedinteresse en -participatie van nieuwe Belgen. Zeker in de context van de groot- en centrumsteden is dit problematisch. Verschillende deelnemers aan de discussienamiddag pleitten er dan ook voor om doorgedreven bevragingen te organiseren op meer regionale of (groot)stedelijke schaal. Enkel zo kan de specificiteit van een regio of stad volledig in rekening worden gebracht. En dit niet alleen inzake bevolkingssamenstelling maar ook inzake erfgoed aanbod en andere zaken zoals bijvoorbeeld de lokale transportmogelijkheden. In combinatie met de eigen data die erfgoedinstellingen en -organisaties verzamelen via publieksonderzoek kan dan ook veel concreter en effectiever gewerkt worden rond publieks- en aanbodsontwikkeling. Vraag is natuurlijk of regionale en/of stedelijke beleidsmakers de noodzaak van een dergelijk duur onderzoek inzien en erkennen. Zeker in tijden van budgettaire malaise lijkt dit geen evidentie te zijn. ▶

Een korte reflectie over het nut en mogelijk gebruik van erfgoedprofielen in de gemeentelijke musea van Koksijde

Uit het FARO-bevolkingsonderzoek 'Vlamingen & het verleden' (2010) blijkt de interesse van de Vlaming voor het verleden en de geschiedenis. En laat dit nu net een belangrijk thema zijn voor de twee gemeentelijke musea van Koksijde: het Abdijmuseum Ten Duinen 1138 focust op de rol van de abdij O.-L.-V.- Ten Duinen en haar bewoners in de middeleeuwen, het NAVIGO-Nationaal Visserijmuseum op de geschiedenis van de visserij en de kustvaart. De link naar het heden en de toekomst wordt telkens zoveel en zo vaak mogelijk gelegd, direct in de vaste opstelling of indirect via tijdelijke tentoonstellingen, wetenschappelijke studiedagen en diverse publieksactiviteiten.¹

In beide musea worden doelgroepen tot nog toe 'traditioneel' omschreven en grosso modo ingedeeld naar:

- type gezelschap: individuele bezoekers (met leeftijdscategorieën: kinderen, jongeren, volwassenen, senioren) en groepen (met socioculturele verenigingen, scholen);
- geografische herkomst: Belgische bezoekers (met provinciale onderverdeling) vs. buitenlandse bezoekers (volgens regio/land van herkomst); eigen inwoners en tweede residenten zijn hierbij een belangrijke subdoelgroep.

Deze doelgroepen vormen de basis voor prijsdifferentiatie, communicatie en marketingrelateerde acties.

Het besef dat er binnen deze doelgroepen een wezenlijk verschil is in interesse en bijgevolg ook in potentiële bezoekers is er, maar werd tot nu toe nog niet cijfermatig onderbouwd en gestaafd. Buikgevoel geeft aan dat we het thema van het Abdijmuseum moeilijker verkocht krijgen aan het brede publiek dan het thema van het NAVIGO-museum.

De voorgestelde erfgoedprofielen lijken een mogelijke verklaring te geven voor dit 'buikgevoel'. Het Abdijmuseum heeft als historisch-archeologisch museum een thema dat meer de klassieke erfgoedparticipant aanspreekt (profielen 3, 5 en 6), terwijl het thema van het NAVIGO-museum een volkscultureel aspect *an sich* heeft (visserij als ambacht) en dus zowel de volksculturele als klassieke erfgoedparticipanten kan aanspreken (profielen 2 tot en met 6).

Louter procentueel bekeken op basis van de conclusies uit het onderzoek 'Vlamingen & het verleden' hebben beide musea vandaag dus een totaal andere bezoekersprojectie: 42 % van de volwassen Vlamingen (= som van de profielen 3, 5 en 6) voor het Abdijmuseum, en maar liefst 88 % of het dubbele voor het NAVIGO-museum. Een interessante conclusie die het potentieel van beide musea in hun huidige opstelling en benadering van hun respectievelijke thema kadert, en anderszids bevestigt dat elk erfgoedprofiel zijn gading vindt in de Koksijdse musea.²

Publieksonderzoek zal het bezoekersprofiel van de Koksijdse gemeentelijke musea echter moeten bevestigen. Een miniverisie van het gevoerde onderzoek 'Vlamingen & het verleden' voor de eigen musea leidt wellicht tot een bevestiging van de uitgewerkte erfgoedprofielen, met een specifieke segmen-

tering op maat van het betrokken museum. Op die manier zou elk museum een mooi beeld krijgen van de interesse en verwachtingen van zijn huidige bezoekers en gerichte acties kunnen genereren om de mate van tevredenheid te verhogen en herhaalbezoek te stimuleren.

Nieuwe invalshoeken inspireren ook tot frisse ideeën en acties om latente interesse om te buigen in actieve interesse en participatie. Waarom de meer volksculturele participant bijvoorbeeld niet warm maken voor de geschiedenis van de Koksijdse Duinenabdij met een tentoonstelling extra muros of een museale actie opzetten op maat van deelnemers aan de wekelijkse Visserijfolkloreavonden in de zomer?

Ook op vlak van samenwerking en potentiële nieuwe markten openen zich ongetwijfeld nieuwe perspectieven. Interessant zou ook zijn om verder te onderzoeken hoe je als museum best communiceert met de verschillende erfgoedprofielen. Waar haalt de volksculturele erfgoedparticipant zijn informatie? Welke communicatiestrategie wordt het best toegepast voor de klassieke erfgoedparticipant? En in welke samenstelling bezoeken de verschillende profielen een museum: als koppel, als gezin, in klein gezelschap met vrienden, in groep?

In het bevolkingsonderzoek wordt het 'brede publiek' gesegmenteerd op basis van erfgoedinteresse en -participatie. Interessant zou ook kunnen zijn om vanuit die erfgoedinteresse te onderzoeken hoe men staat tegenover ontwikkelingen en trends binnen relevante maatschappelijke sectoren, zoals onder meer de socioculturele sector: welke waarde hecht men aan duurzaamheid, persoonlijke ontwikkeling, creatieve expressie, *well-being*, enz.? Het kan allemaal helpen om de erfgoedprofielen nog accurater te typeren in functie van gerichte productontwikkeling.

De integratie van de erfgoedprofielen in de museale werking is volgens mij een goed uitgangspunt om nog meer publieksgericht te denken, te werken en te programmeren. Idealiter slagen we er ook in om, via linken te leggen met andere sectoren, de strategische communicatievraag: 'Wie *willen* we bereiken met welke middelen en hoe' om te buigen naar: 'Wie *kunnen* we bereiken met welke middelen en hoe'.

En *last but not least*: een betere kennis van je publiek brengt ongetwijfeld ook een grotere effectiviteit, coördinatie en betere inzet van mensen en middelen met zich mee. En laat dit nu echt een van de opdrachten zijn van de cel publiekswerking gemeentelijke musea Koksijde.

Nathalie Gyselinck, Coördinator publiekswerking gemeentelijke musea Koksijde

1. Jaarlijkse publiekstrekkers voor het Abdijmuseum zijn het middeleeuws theaterfestival (1 mei) en het middeleeuws winterevenement (tussen kerst en nieuw); voor het NAVIGO-museum 'Paardenvissers in het museum' (opening en afsluiting van het garnaalseizoen) en de Visserijfolkloreavonden die elke vrijdag in juli en augustus plaatsvinden.
2. Het (weliswaar private) Delvauxmuseum vult als kunstmuseum het museale aanbod binnen de gemeente Koksijde mooi aan.
3. Aangezien het huidige kassasysteem niet veel meer toelaat dan de registratie van de (Belgische) postcodes, dringt een nieuw kassasysteem zich op. Om de nodige kruisverbanden te kunnen leggen, is het bijvoorbeeld essentieel om minimaal het geslacht van de bezoeker systematisch te registreren.